

Кузьмич Вікторія Миколаївна,
здобувач вищої освіти ННІ права
та інноваційної освіти Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Жеглінська Тетяна Олегівна,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Право засуджених на охорону здоров'я в місцях позбавлення волі є одним із найважливіших елементів забезпечення прав людини в умовах позбавлення волі. Позбавляючи особу свободи, держава бере на себе повну відповідальність за збереження її життя та здоров'я, оскільки засуджений перебуває в абсолютній залежності від адміністрації установи виконання покарань і не може самостійно забезпечувати собі необхідну медичну допомогу. Це право гарантується Конституцією України, міжнародними стандартами та практикою Європейського суду з прав людини, яка визнає ненадання якісної медичної допомоги в'язням порушенням ст. 3 Європейської конвенції про права людини. Попри чинне законодавче регулювання, реалізація цього права в українських пенітенціарних установах залишається складною проблемою, що потребує постійної уваги та вдосконалення.

Відповідно до ст. 49 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Зазначена конституційна норма поширюється на засуджених осіб із урахуванням обмежень, установлених законом і судовим вироком. Саме вона слугує конституційною основою для закріплення правових гарантій прав засуджених у кримінально-виконавчому законодавстві України та визначає сутнісні межі й принципи функціонування пенітенціарної системи держави.

Зокрема, основні права засуджених визначені в ст. 8 Кримінально-виконавчого кодексу України. До них, зокрема, відносяться право на гуманне ставлення та повагу людської гідності, право на охорону здоров'я, право на належне матеріально-побутове забезпечення, право на

соціальне забезпечення, права на судовий захист, права на правову допомогу та інших прав, передбачені законом [2].

Права засуджених на охорону здоров'я у випадку позбавлення волі є важливою частиною прав людини. Ключові аспекти цього права охоплюють: доступ до медичної допомоги, який передбачає проведення лікарських оглядів, лікування за необхідності та медичні консультації; наявність відповідних санітарних умов, які сприяють збереженню здоров'я, включаючи чистоту, доступ до питної води та санітарні приміщення; профілактику захворювань серед засуджених (зокрема, проведення вакцинації та впровадження заходів для запобігання інфекційних захворювань); підтримку психічного здоров'я, забезпечення адекватної психологічної допомоги для тих, хто її потребує, зокрема у випадках депресії чи інших психічних станів; доступ до ліків і медичних препаратів, у тому числі для лікування хронічних захворювань [3, с. 139].

Міжнародні стандарти суттєво доповнюють і конкретизують національне регулювання права засуджених на охорону здоров'я. Одним із ключових документів у цій сфері є ст. 10 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, згідно з якою «всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і повагу гідності, властивой людській особі» [4]. Комітет ООН з прав людини послідовно застосовує розширене тлумачення цієї норми, вважаючи, що гуманне поводження не обмежується лише відсутністю тортур чи жорстокого ставлення, а передбачає забезпечення мінімальних умов тримання, які відповідають людській гідності, зокрема належну медичну допомогу, санітарно-гігієнічні умови та профілактику захворювань.

Як слушно зазначає З. В. Журавська, Комітет ООН як правило, фіксує порушення права ув'язнених на гуманне поводження та повагу до їхньої людської гідності в тих випадках, коли особи тримаються в антисанітарних умовах, без достатнього харчування, питної води чи природного світла, піддаються тривалій ізоляції або переповненості камер, наражаються на фізичні, психологічні чи словесні образи, а також стикаються з відмовою у наданні необхідної медичної (зокрема психіатричної) та стоматологічної допомоги, відсутністю постелі чи можливості фізичних вправ [5, с. 119–120].

Однією з найгостріших проблем реалізації цього права в українських пенітенціарних установах залишається неналежне медичне забезпечення. За наявними даними, близько 90 % засуджених страждають на різні захворювання, а приблизно 30 % – на соціально значущі хвороби (неофіційна статистика свідчить про ще вищі показники). При цьому хронічне недофінансування, застаріле медичне обладнання (близько 70 % технічно зношене), брак необхідних ліків та

гостра нестача кваліфікованого персоналу призводять до того, що право на якісну медичну допомогу часто існує лише на папері. Це підтверджується численними випадками смерті засуджених через несвоєчасне або неякісне лікування.

Найпоширенішими недоліками в цій сфері є: брак лікарів і медичного персоналу; неналежне забезпечення медичних пунктів обладнанням і медикаментами; відсутність спеціалізованих лікарень, інфекційних та психіатричних ізоляторів; недостатнє обстеження на ВІЛ-інфекцію та лікування хворих на ВІЛ/СНІД; обмеженість діагностичних заходів; а також низька обізнаність персоналу щодо міжнародних стандартів прав людини та невідповідність медичної документації вимогам законодавства [6].

Проведене дослідження свідчить, що право засуджених на охорону здоров'я, хоча й достатньо детально закріплене в Конституції України, Кримінально-виконавчому кодексі та міжнародно-правових актах, у практичній площині реалізується незадовільно. Хронічне недофінансування, застаріле обладнання, дефіцит медичного персоналу та ліків, а також відомчий характер тюремної медицини призводять до того, що значна частина засуджених не отримує своєчасної та якісної медичної допомоги, що прямо впливає на рівень захворюваності, смертності та загальний стан гуманного поводження в пенітенціарних установах.

Для реального забезпечення цього права недостатньо лише нормативних декларацій. Необхідно здійснити комплекс реформ, зокрема: збільшити фінансування медичного забезпечення пенітенціарної системи; провести модернізацію матеріально-технічної бази медичних частин; ліквідувати залежність лікарів від адміністрації установ; запровадити незалежний зовнішній контроль за наданням медичної допомоги; розглянути можливість поступового переходу до позавідомчої (цивільної) моделі медичного обслуговування засуджених.

Лише за умови системного вирішення цих питань держава зможе виконати свій позитивний обов'язок щодо захисту життя і здоров'я осіб, позбавлених волі, і наблизити українську пенітенціарну систему до європейських стандартів гуманного поводження.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#n4324>
2. Кримінально-виконавчий кодекс України 11 лип. 2003 р. № 1129-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n41>

3. Литвиненко О. Ю. Правові новели щодо реалізації права засуджених на охорону здоров'я в місцях несвободи. *Актуальні питання юридичної науки*. 2023. № 21. С. 139.

4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Пакт ООН від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

5. Журавська З. В. Міжнародні стандарти реалізації прав засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення та повагу їхньої людської гідності. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. Вип. 14. С. 117–125.

6. Почанська О. С. Адміністративно-правове забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Харківський нац. ун-т внутрішніх справ МВС України. Суми : СумДУ, 2020. 495 с.

Лашко Олександр Олександрович,

курсант ННІ № 4 Харківського
національного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Манжай Олександр Володимирович,

завідувач кафедри протидії
кіберзлочинності ННІ № 4
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ПРАВОВА АРХІТЕКТОНІКА КІБЕРІМУНІТЕТУ ДЕРЖАВИ: ВІД ПАСИВНОЇ ОБОРОНИ ДО ПРОАКТИВНОЇ СТІЙКОСТІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

У сучасному світі цифрова трансформація державного управління, економіки та суспільних відносин супроводжується стрімким зростанням кіберзагроз, які виходять далеко за межі технічних ризиків і набувають ознак комплексних викликів національній безпеці. Кібератаки на державні інформаційні ресурси, критичну інфраструктуру, виборчі процеси та системи публічного управління засвідчують, що традиційні підходи до забезпечення інформаційної безпеки, засновані переважно на пасивній обороні, вже не відповідають сучасним потребам захисту держави. У цих умовах особливої актуальності набуває формування нової моделі правового забезпечення